

KJAK

Tilmæli viðvíkjandi stavraðnum

Til Bjørn Kalsø, mentamálaráðharra

Vit, minnilutin í Málráðnum, mæla til at hetta verður tað løggilda føroyska stavraðið: a, á, b, c, d, ð, e, f, g, h, i, í, j, k, l, m, n, o, ó, p, q, r, s, t, u, ú, v, w, x, y, ý, z, æ, ø

Eitt alfabet er ikki nøkur natúrlóg, men ein praktiskur listi við teimum bókstøvum, sum eru í brúki í einum máli. Taka vit Føroyska orðabók (FO), so finna vit í leitorðunum 34 bókstavir brúktar. Tað er sostatt ikki samsvar millum veruleikan í sjálvari orðabókini, og tað sum stendur í rættskrivingarreglunum í somu bók, nevniliga at “Í føroyskum skriftmáli verða 29 bókstavir nýttir.” Í leitorðunum í teirri prentaðu útgávuni eru bara 29 av bókstøvunum talmerkt-

ir, hvør eftir sínum stað í raðnum, t.e. frá 1 til 29, meðan fimm stavir einki nummar hava. Tað var í ásannanini av, at samsvar ikki er millum hetta og veruleikan í sjálvari orðabókini, at henda talmerking varð strikað, tá ið FO varð endurskoðað 2009-11 av einum arbeiðsbólki á Føroyamálsdeildini. Tað var í ásannanini av, at orðabókin í roynd og veru hevur 34 bókstavir, at talmerkingin varð strikað. Tað er hesin veruleiki í modernaðum føroyskum, sum skal góðtakast.

At V. U. Hammershaimb ikki tók stavirnar c, q, w og z við (x hevði hann við), var, tí at hansara skriftmál var skapt til at endurgeva siðbundið føroyskt mál við

sínum arvorðum. Men føroyskt í dag er annað og meira enn arvorðini. Tað verður í dag myndað av arvorðum, tøkuerðum og fremmendaorðum. Og í summum av hesum verða stavirnir c, q, w, x og z brúktir. Tað er tann málsligi veruleikin í dag, sum vit eiga at viðurkenna. Reglur eiga at gerast fyrri, nær stavirnir skulu nýtast, og nær ikki. T.d. nýta vit c í c-vitamin, c-moll, celsius, CO2 og cm. Vit nýta s fyrri c í vanligum tøkuerðum sum sitrón, sitat, sement og sosialur. W nýta vit í watt og x í marxisma og sex. Stavirnar ks nýta vit í taksa, maksimalur og t.d. postboks. Sama prinsipp er galdandi fyrri z og q, t.e. ortografisk purisma, sum longu er framd í verki í føroyskum orða-

bókum. Tann komandi Rættskrivingarorðabókin fer at vísa, nær omanfyri nevndu stavir og aðrir verða nýttir.

Viðvíkjandi kjakinum, sum var fyrri nøkrum árum síðani um stavraðið, kann verða víst til samrøðu í Degi og Viku við Jógvan í Lon Jacobsen, formann í táverandi Málnevnd, og til grein eftir Jeffrey Henriksen í bløðunum um sama mundið, har teir síggja tað sum eina sjálvfylgju, at hesir nevnið bókstavir verða viðurkendir sum partur av stavraðnum (Jeffrey setti stavirnar upp sum eitt ørindi, ið kundi syngjast). Eisini er okkara tilmæli í samsvari við niðurstøðuna hjá einari samdari mentanarnevnd hjá løgtinginum í 2009.

Okkara uppskot er, at stavraðið, sum er nevnt fyrst í hesum tilmælinum, verður viðurkent og løggilt. Eisini er hetta eitt stavrað, sum allir føroyingar kenna seg aftur í. Hetta hevur als ongar negativar fylgjur fyrri føroyskt sum mál, tí tað er longu praktiserað í orðabókum, tekstum og málinum yvirhvørvur.

Við heilsan

Randi Meitil
Hjalmar P. Petersen
Eivind Weyhe

Eg mót-mæli ...

Svenning av Lofti

Sum sjónvarpsgjaldari vil eg við hesum mótmæla sjónvarpssendingini mánakvøldið 25. november. Í bestu sjónvarpstíð slapp hesin fremmamaðurin ótarnaður at tala fyrri, at løgtingið átti at loyva samkyndum at giftast, uttan at hann fekk nakran veruliga atfinningarsaman spurning. Hugstoytt, at sjónvarpsverturin tráspyr ein samkyndan amerikanskan sendiharra í Danmark og letur hann á henda hátt sleppa at leggja seg út í innanhýsis føroysk viðurskipti, meðan løgting okkara hevur mál til viðgerð hesum viðvíkjandi.

So kom krúnprinsurin...

Anna Elisabeth í Kálvalíð

Hugleiðingar eg fekk í samband við altjóða kvinnudagin, sum var umrøddur í degi og viku herfyri. Har komu fleiri boð og orsøkir fram um, hví kvinnurættindi enn í dag nógva staðni eru ikki eksisterandi, sum t.d. siðbundni, økonomi, maðurin fortjenar, hansara orð eru lóg. Hugburðsbroytingar taka langa tíð allastaðni.

Vit skulu ikki so langt aftur, hvar tað var alt avgerandi at fáa ein son. Tað

var nemliga bara hann sum arvaði. Margrethe drotning fekk undantaksloyvi at arva trúnuna, ella bleiv tað ein sonur onkran annan í familjuni. Hjá Mærsk var meiningin at ein versonur skuldi arva, men ein hending hevði við sær, at tað bleiv elsta dóttur teirra.

Soleiðis var eisini her í Føroyum, at sonurin arvaði - elst ella yngst - líkamikið. Hetta førði við sær, at sonurin varð nakað heilt

serligt. Fyrst kom ein genta, aftur ein... og so kom hann, KRÓNPRINSURIN.

Hetta má hava ført við sær, at gentur hava følt seg sum nummar tvey og ávirka teirra sjálvsálit. Haldi bara í sær sjálvum mangan menn hava havt meira sjálvsálit.

Eg haldi, vit eru komin á mál viðvíkjandi, hvat kyn barnið er. Eg havi ongum møtt enn, sum ikki er líka hjartans fegin um tað er genta ella drongur.

Men rákið móti kvinnuligum prestum, sum veruliga tók seg fram nøkur ár síðani. Og hví kvinnur í ymsum samkomun skula tiga, er mær óskiljandi - hóast eg eri kirkjugangari.

Málið hevur eisini nógva at siga, hvussu vit umtala kyni. Har hugsu eg t.d. um rapparar, ið mangan hava eitt so niðrandi mál móti kvinnum, onkur hálv vánaligur stand upari - hetta breiðir seg.

VILT TÚ GEVA BLÓÐ?

Felagið Blóðgevi

Blóðbankin á Landssjúkrahúsinum
J.C. Svabos gøta 43
100 Tórshavn
Telefon: 30 45 22
Teldupostur: bbank@lsh.fo

Blóðgevarar í Suðuroy

Rannsóknarstovan á Suðuroyar Sjúkrahúsi
Sjúkrahúsbrekka 19
800 Tvøroyri
Telefon: 34 32 70
Teldupostadressa: lab@ssh.fo

Klaksvíkar Blóðdonorlið

Rannsóknarstovan á Klaksvíkar Sjúkrahúsi
Sniðgøta 1
700 Klaksvík
Telefon: 45 45 45
Teldupostadressa: labblod@ks.fo

www.gevidblod.fo